

УДК 34.347.65

DOI <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2022.3.5>**Андрій ГРЕКУ**

аспірант, ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
вул. Фрометівська, 2, м. Київ, Україна, 03039

Andrii HREKU

Postgraduate Student, Private Joint-Stock Company "Higher education institution "Interregional Academy of Personnel Management", 2, Frometivska Str, Kyiv, Ukraine, 03039

ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СПРАВИ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

PROCEDURAL ASPECTS OF CASE PREPARATION FOR TRIAL

Вступ. Підготовка справи до судового процесу є важливим етапом охорони людських прав та відновлення порушеного права, адже національним законодавством регламентовано право на судовий захист. Через воєнні дії росії на території нашої держави, процес підготовки справи до судового розгляду ускладнюється. Змінюючи місця дислокації, через загрозу безпеці, деякі справи можуть бути загублені та потребують відновлення. А деякі люди взагалі відмовляються в захисті своїх прав через психологічні та економічні фактори. Тема є дуже актуальною сьогодні, адже етап підготовки процесуального розгляду є важливим та необхідним у судочинстві.

Процесуальними кодексами регулюється підготовка справи до судового розгляду. Важливими є внесення змін в законодавство України, підлаштувавши його під воєнний час. Необхідним є дослідження нормативної та теоретичної національної та міжнародної бази.

Мета. Метою статті є теоретико-правове дослідження процесуальних аспектів підготовки справи до судового розгляду.

Матеріали і методи. Матеріалами теоретичного аналізу є національні та міжнародні наукові праці вчених та нормативна основа. Застосовуються спеціальні та загальнонаукові методи. Окрема сходинка відводиться юридичному методу наукового пізнання. Використано метод аналізу, структурно-функціональний метод, прогнозування, історичний метод, порівняння, узагальнення, опису.

Результати. У результаті наукового дослідження та теоретико-правового вивчення джерельної бази внесено пропозицію запровадження авторської методики покращення процесуальних аспектів до судового розгляду справ, у період воєнного часу. Наведено авторську класифікацію принципів процесуального права у підготовці справи до судового розгляду. Узагальнено наукові праці вчених та нормативно-правові джерела. Пояснено важливість медіації, як процедури до судового вирішення спорів. Наголошено на необхідності дослідження міжнародного досвіду та його обміну між працівниками суду для покращення їх роботи.

Перспективи. Наукове дослідження аналіз та вивчення процесу підготовки справи до судового розгляду, розкриває основні актуальні проблеми сьогодення та надає можливість і надалі досліджувати авторські пропозиції, зарубіжний досвід та впроваджувати позитивні аспекти в практичну діяльність.

Ключові слова: процесуальні аспекти, судові засідання, до судовий розгляд справ, судові рішення, джерельна база, теоретико-правове дослідження, судовий захист, право на захист, процесуальний кодекс.

Introduction. The preparation of the case for the court process is an important stage in the protection of human rights and the restoration of the violated right, because the right to judicial protection is regulated by national legislation. Due to Russia's military actions on the territory of our country, the process of preparing the case for trial is complicated. When changing locations, due to security threats, some cases may be lost and need to be recovered. And some people generally refuse to protect their rights due to psychological and economic factors. The topic is very relevant today, because the stage of preparation of the procedural review is important and necessary in court proceedings.

Procedural codes regulate the preparation of a case for trial. It is important to make changes to the legislation of Ukraine, adjusting it for wartime. It is necessary to study the normative and theoretical national and international base.

Purpose. The purpose of the article is a theoretical and legal study of the procedural aspects of preparing a case for trial.

Materials and methods. The materials of the theoretical analysis are national and international scientific works of scientists and the normative basis. Special and general scientific methods are used. A separate step is given to the legal method of scientific knowledge. The method of analysis, structural-functional method, forecasting, historical method, comparison, generalization, description was used.

Results. As a result of the scientific research and theoretical-legal study of the source base, a proposal was made to introduce the author's methodology for improving procedural aspects of court proceedings during the wartime period. The author's classification of the principles of procedural law in preparing a case for trial is given. Scientific works of scientists and legal sources are summarized. The importance of mediation as a pretrial dispute resolution procedure is explained. The need to study international experience and its exchange between court employees to improve their work is emphasized.

Discussion. Scientific research, analysis and study of the process of preparing a case for trial, reveals the main current problems of today and provides an opportunity to further explore the author's proposals, foreign experience and introduce positive aspects into practical activity.

Key words: procedural aspects, court session, pretrial proceedings, court decisions, source base, theoretical and legal research, legal defense, right to defense, procedural code.

Постановка проблеми. Через збройну агресію росії велика кількість судів виїхали з окупованої території чи втекли від воєнних дій. В таких небезпечних умовах складно повноцінно та ефективно підготувати справу до судового розгляду, адже треба враховувати ризики та людські, психологічні фактори.

Через воєнний стан деякі справи так і не були розпочаті, люди відмовлялися від позовів через певні страхи щодо людської безпеки та невпевненості у завтрашньому дні. На жаль, повністю перевести в електронний формат підготовку справи до судового розгляду неможливо в державі. Часті випадки відключення електроенергії негативно вплинули на роботу судової системи. Це нагальні проблеми сьогодення, які потребують вирішення та аналізу, адже людські права завжди повинні бути на першому місці та не повинні порушуватись, а держава повинна забезпечувати всі умови для відновлення порушених прав.

Дуже важливим є вивчення зарубіжного досвіду та наближення процесуальних норм до воєнного стану. Обмін фахівцями судової сфери та запозичення позитивних аспектів, могло б вирішити безліч проблемних питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельною базою дослідження є нормативно-правові акти та теоретичні здобутки дослідників, а саме: Х. Джавадов [2], Г. Мамка [6], Т. Б. Сенік [7], D. Chyzhov [13], O. Izarova [16], [15], N. Polishchuk [18].

Вивчені загальні вітчизняні та зарубіжні нормативно-правові документи, а саме: Конституція України [4], процесуальні кодекси (КАСУ [3], КПКУ [5], ЦПКУ [12], ГПКУ [1]), Закон України № 1402-VIII від 02.06.2016 [10], Закон України № 2469-VIII [9], Європейської конвенції 1950 року [11].

Під час проведення дослідження використано спеціальні та загальнонаукові методи. Окрему увагу приділено юридичному методу дослідження. При розкритті теми також використані метод порівняння, узагальнення, системний метод, метод аналізу, структурно-функціональний метод, опису та історичний метод.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретико-правове дослідження процесуальних аспектів підготовки справи до судового розгляду. Основним завданням є вивчення зарубіжної та вітчизняної теоретико-правової наукової джерельної бази та внесення пропозицій та рекомендацій, щодо підготовки справи до судового розгляду, в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні досудовий розгляд справ займає особливе та важливе місце. Звичайно існує

велика кількість прогалин в законодавстві, адже нормотворча діяльність країни не пристосована до воєнного часу. Багато судів були змушені змінити своє місце знаходження, а це ускладнює підготовку судового процесу. Війна внесла свої корективи і в судову систему. Головним стало піклуватися про безпеку населення і в процесуальній сфері.

Дослідник О. Дзьобан стверджує, що держава зобов'язана забезпечити безпечні умови для свого населення [14, с. 15]. Чижев Д. також наголошує на важливості на вищому рівні гарантувати безпеку кожному [13, с. 101]. Звідси випливає те, що до судовий розгляд справ не має порушувати безпеку людей. Держава повинна урегулювати це питання таким чином, щоб робота до судового провадження враховувала всі негативні фактори та гарантувала безпеку населенню.

Н. Поліщук здійснює загальний аналіз складових процесуального провадження [16, с. 15]. Особливе місце займає підготовка справи до судового розгляду.

Підготовка справи в суді повинна відповідати національним кодексам, основному закону Конституції України та міжнародним нормативно-правовим актам. Важливою є Європейська конвенція [11], яка регулює охорону та гарантує захист людських прав та свобод.

Х. Джавадов проводить дослідження нормативного впливу на підготовче провадження до ознайомлення зі справою в суді. Вчений аналізує позовну заяву та папери, які мають змагальний характер. Науковець вивчає контакт суду з учасниками судового провадження, але вказує, що на законодавчому рівні результат невідомий. Основними діями є інформування сторін про майбутній розгляд справи. Х. Джавадов наголошує сторони мають право на одержання копії заяви щодо позову до суду. Вчений вказує на необхідність дотримання строків та підтримку форми інформування щодо позицій сторін. Науковець аналізує процесуальне право та наслідки, які відбуваються у разі невиконання необхідних дій [2]. О. І. Izarova проводить дослідження щодо відповідача та забезпечення йому права на захист [16, с. 50].

О. V. Horetsky, провівши аналіз термінології, порівнює поняття «судовий захист» та «захист права». Вчений вважає, що «захист права» поняття більш ширше, за ним громадяни звертаються для результату захищеності своїх прав та взагалі усуненню порушень [15, с. 117]. Вважаємо, що думка науковця є доречною та потребує подальших досліджень.

Т. І. Shinkar проводить вивчення основних способів урегулювання спорів за межами суду. Він аналізує арбітраж, медіацію та переговори. Вчений наголошує, що у світі є практика застосування приватних судів, де арбітр допомагає сторонам знайти компроміс та досудово врегулювати спір [17, с. 220]. Вважаємо, що медіація на стадії до судового розгляду є дуже важливою. Можливо доречним би було пропонувати послуги медіації на початку розгляду справи у судовому засіданні. Це вирішило б безліч конфліктів, був би знайдений компроміс та справи не затягувались би на багато років вперед. Пропозицією є зробити послугу медіації обов'язковою у досудовому розгляді справи.

Доречно виокремити основні принципи досудового провадження, аналізуючи праці вченого Г. М. Мамки, який досліджував категорію справедливості [6, с. 123], та Н. Оніщенко, який аналізував ще і свободу [8, с. 57]. Основними авторськими принципами процесуального права у підготовці справи до судового розгляду є законність, верховенство права, відкритість, свобода, гласність, справедливність, рівність, гарантованість.

Дуже важливим є Закон нашої держави № 1402-VIII, який відповідає Конституції від 02.06.2016 та регулює процесуальне право [10]. Його важливість є у регулюванні роботи судової системи. Але, вважаємо, що у зв'язку зі збройною агресією росії по території нашої держави, було б доречно нормотворцям підкорегувати його під воєнний час. Можливо доречно було б щомісячно досліджувати досвід зарубіжних країн та вносити позитивні напрямки в практичну діяльність.

Слушно зазначити, що процесуальними кодексами (КАСУ [3], ПКУ [5], ЦПКУ [12], ГПКУ [1]) регулюються процесуальні аспекти підготовки справи до судового розгляду. Вважаємо, що у процесуальних кодексах повинна бути закріплена процедура медіації. В кожному окремому провадженні є свої особливості, але для всіх галузей нормативного охоплення основною підставою є звернення до суду.

Науковець Т. Б. Сенік наголошує, що справи у суді можуть відкладатися. Робота судів ґрунтується на процесуальних нормативно-правових актах. Особливе значення необхідно приділяти підготовці судових засідань, адже дуже часто порушуються терміни та права людей взагалі [5, с. 414].

Дуже часто сторони намагаються затягнути розгляд справ у суді. Це є глобальною проблемою, яка може вирішитись тільки внаслідок законодавчого урегулювання. Було б доречно привести нормативно-правову базу

у відповідність до умов сучасності в Україні, а саме воєнного стану. З цього питання актуальною є робота з міжнародними країнами та обмін досвіду між фахівцями.

Варто підкреслити, що проаналізувавши теоретико-правову джерельну базу, було б доречними запропонувати авторську методику покращення процесуальних аспектів до судового розгляду справ, у період воєнного часу (табл. 1).

Таблиця 1
Методика покращення процесуальних аспектів досудового розгляду справ у період воєнного часу

№ з/п	Пропозиція	Результат
1	Досудове урегулювання спорів. (Пропозиція урегулювання судових спорів шляхом медіації.) Доречним є інформування при поданні судової заяви.	Це покращить обізнаність сторін, дасть змогу знаходити компроміс поза судовим засіданням та уникати затягувань судових процесів
2	Ведення статистичної роботи щодо відмови від позову на стадії підготовки	Аналіз та виявлення факторів та причин щодо уникнення заходів захисту та знаходження шляхів вирішення проблемних аспектів.
3	Законодавча та практична робота щодо приведення у відповідність досудовий розгляд справ до умов сучасності	Поліпшить реалізацію людських прав, адже держава має піклуватися про населення.
4	Запозичення та обмін міжнародним досвідом	Виявлення позитивних тенденцій процесуального права, дасть змогу уникнути прогалин у нормотворчості.
5	Проведення анкетування учасників до судового процесу щодо ефективності та добросовісності судових працівників.	Покращить роботу суду щодо прийому необхідних документів та захисту від порушень людських прав.
6.	Анкетування працівників суду щодо переваг та недоліків в роботі щодо підготовчого провадження.	Аналіз недоліків до судового розгляду справ та знаходження шляхів їх вирішення.

Джерело: авторська розробка на основі аналізу теоретико-правових матеріалів.

Доречно зазначити, що авторська методика покращення процесуальних аспектів досудового розгляду справ у період воєнного часу потребує подальшого вивчення та аналізу. Зазначений матеріал є актуальним сьогодні на глобальному рівні. В нашій державі зазначена авторська пропозиція потребує окремої уваги.

Провівши вивчення теоретичного матеріалу, вважаємо, що необхідно знаходити шляхи вирішення проблемних аспектів підготовки справи до судового розгляду.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В результаті теоретико-правового дослідження, проаналізовано джерельну базу та внесена авторська пропозиція щодо класифікації принципів процесуального права у підготовці справи до судового розгляду. Пропонується виокремити наступні: рівність, законність, верховенство права, від-

критість, свобода, гласність, справедливість, гарантованість. Зазначена думка потребує подальшого дослідження.

Запропонована авторська методика покращення процесуальних аспектів до судового розгляду справ, у період воєнного часу. Вказано на важливість медіації, як процедури до судового вирішення спорів та її необхідності закріплення в процесуальних кодексах.

Теоретичне та нормативно-правове дослідження досудового розгляду справи, відкриває можливість виявити нагальні проблемні аспекти та вирішити їх, знайшовши основні, сприятливі шляхи, врахувавши зовнішні та внутрішні ризики. Важливим є вивчення зарубіжного досвіду та впровадження позитивних аспектів в національну практику. Також пропозицією є обмін процесуального досвіду між фахівцями міжнародних країн.

Література:

1. Господарсько процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991, № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.
2. Джавадов Х. Деякі проблемні аспекти підготовки цивільних справ до судового розгляду. *Часопис Київського університету права*. 2021, (1), С. 159–163. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2021.29>
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005, 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
4. Конституція України від 26 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012, № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Мамка Г. М. Справедливість як категорія та засада кримінального провадження *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право*. Ужгород: «Гельветика», 2018. Т. 2. Вип. 48. С. 120–123. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34432/1/%D0%A1%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%95%D0%94%D0%9B%D0%98%D0%92%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC%20%D0%AF%D0%9A%20%D0%9A%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%86%D0%AF%20%D0%A2%D0%90%20%D0%97%D0%90%D0%A1%D0%90%D0%94%D0%98.pdf>
7. Сенік Т. Б. Підстави для відкладання судового розгляду у кримінальному провадженні: класифікація та проблеми правозастосування. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 8. С. 405–415.
8. Оніщенко Н. М. Правова система і держава в Україні. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 132 с.
9. Про національну безпеку України. Закон України № 2469-VIII від 21 червня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
10. Про судоустрій і статус суддів № 1402-VIII від 02.06.2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
11. Про права людини (Конвенція). 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
12. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004, № 1618-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
13. Chyzhov D. Organizational and legal support of human rights and freedoms in the national security of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 2021. 7, 98–103. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/7/16.pdf>.
14. Dzioban O. P., Zhdanenko S. B. Prava liudyny i natsionalna bezpeka: filosofsko-pravovi aspekty vzaiemovv'язku. *Human rights and national security: philosophical and legal aspects of the relationship*, 2020. 9–22.
15. Horetsky O. V. Conciliation procedures in civil proceedings: thesis.... candidate law of science Kyiv, 2019. 117–118.
16. Izarova O. I. Ensuring the right of the defendant to organize a defense. *Law and society*. 2016. No. 2. P. 49–54.
17. Shinkar T. I. The essence of reconciliation procedures in the system of alternative resolution of legal conflicts (disputes). *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University*, 2017. 876, 219–226. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13220/219-226.pdf>.

18. Polishchuk N. Proceedings in the case of pre-trial proceedings in the civil process of Ukraine: comparison with foreign experience. *Entrepreneurship, economy, law*. 2016. No. 5. P. 14–18.

References:

1. Hospodars'ko protsesual'nyy kodeks Ukrayiny vid 6 lystopada 1991, № 1798-XII [Economic Procedure Code of Ukraine (Law of Ukraine). № 1798-XII, dated November 6, 1991]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> [in Ukrainian].

2. Javadov, H. (2021). Deyaki problemni aspekty pidhotovky tsyvil'nykh sprav do sudovoho roz'hlyadu [Some problematic aspects of preparing civil cases for trial]. *Chasopys Kyiv's'koho universytetu prava – Journal of the Kyiv University of Law*, (1), 159–163. Retrieved from: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2021.29> [in Ukrainian].

3. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrayiny vid 6 lypnya 2005, 2747-IV [Administrative Judicial Code of Ukraine (Law of Ukraine). № 2747-IV, dated July 6, 2005]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> [in Ukrainian].

4. Konstytutsiya Ukrayiny vid 26 chervnya 1996 roku [Constitution of Ukraine of June 26, 1996]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

5. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny vid 13 kvitnya 2012, № 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine dated April 13, 2012, No. 4651-VI]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian].

6. Mamka, G. M. (2018). Spravedlyvist' yak katehoriya ta zasada kryminal'noho provadzhennya [Justice as a category and basis of criminal proceedings]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho Natsional'noho universytetu: seriya: Pravo – Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University: series: Law*, Uzhhorod: «Hel'vetyka» – Uzhgorod: "Helvetica". 2.48. 120-123. Retrieved from: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34432/1/%D0%A1%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%95%D0%94%D0%9B%D0%98%D0%92%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC%20%D0%AF%D0%9A%20%D0%9A%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%86%D0%AF%20%D0%A2%D0%90%20%D0%97%D0%90%D0%A1%D0%90%D0%94%D0%98.pdf> [in Ukrainian].

7. Senyk, T. B. (2018). Pidstavy dlya vidkladannya sudovoho roz'hlyadu u kryminal'nomu provadzhenni: klasyfikatsiya ta problemy pravozastosuvannya [Reasons for postponement of trial in criminal proceedings: classification and problems of law enforcement]. *Yurydychnyy byuletyn' – Legal bulletin*. 8. 405–415 [in Ukrainian].

8. Onishchenko, N. M. (2002). Pravova systema i derzhava v Ukrayini [Legal system and state in Ukraine]. *In-t derzhavy i prava im. V.M. Korets'koho NAN Ukrayiny – Institute of State and Law named after V.M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine*, 132 [in Ukrainian].

9. Pro natsional'nu bezpeku Ukrayiny. Zakon Ukrayiny № 2469-VIII vid 21.06.2018 [On the national security of Ukraine. (Law of Ukraine). No. 2469-VIII dated March 31, 2023]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian].

10. Pro sudoustriy i status suddiv № 1402-VIII vid 02.06.2016 [On the judiciary and the status of judges No. 1402-VIII of 02.06.2016]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].

11. Pro prava lyudyny (Konventsiya) (1950). [European Convention on the Protection of Rights and Fundamental Freedoms]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].

12. Tsyvil'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny vid 18 bereznya 2004, № 1618-IV [Civil Procedure Code of Ukraine dated March 18, 2004, No. 1618-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> [in Ukrainian].

13. Chyzhov, D. (2021). Organizational and legal support of human rights and freedoms in the national security of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 7, 98–103. Retrieved from: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/7/16.pdf> [in English].

14. Dzioban, O. P., Zhdanenko, S.B. (2020). Prava lyudyny i natsionalna bezpeka: filosofsko-pravovi aspekty vzaiemozviazku. *Human rights and national security: philosophical and legal aspects of the relationship*, 9–22. [in English].

15. Horetsky, O. V. Conciliation procedures in civil proceedings: thesis.... candidate law of science. Kyiv, 2019. 117–118. [in English].

16. Izarova O. I. (2016). Ensuring the right of the defendant to organize a defense. *Law and society*. No. 2. P. 49–54. [in English].

17. Shinkar T. I. (2017). The essence of reconciliation procedures in the system of alternative resolution of legal conflicts (disputes). *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University*, 876, 219–226. Retrieved from: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13220/219-226.pdf> [in English].

18. Polishchuk, N. (2016). Proceedings in the case of pre-trial proceedings in the civil process of Ukraine: comparison with foreign experience. *Entrepreneurship, economy, law*. No. 5. P. 14–18 [in English].